

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ПОЗАШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКА ОБЛАСНА МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ»**

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання науково-методичної (експертної) ради
Донецького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
№ 3 від 21 серпня 2019 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ директора департаменту освіти і
науки Донецької обласної державної
адміністрації

№ 12/163-від 09.09 2019р.
19-04

**Навчальна програма з позашкільної освіти
дослідницько-експериментального напрямку
«Психологія»**

Остополець І.Ю. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Рецензенти:

Солодухова О.Г. - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Свіденська Г.М. - кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

СХВАЛЕНО

Протокол засідання педагогічної ради
комунального позашкільного навчального
закладу «Донецька обласна Мала академія
наук учнівської молоді»

Від 24.05.2019 № 2

ПРОГРАМА

«Психологія»

Основний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В сучасних умовах трансформацій в суспільстві і освіті важливим завданням є створення умов для розвитку творчої, гармонійно розвиненої, креативної особистості учнів. Розвиток аналітико-синтетичного, логічного та образного мислення школярів здійснюється і шляхом вдосконалення системи позакласної та позашкільної дослідницько-пошукової роботи. Формування навчально-дослідницьких умінь учнів – це об'єктивно необхідна умова їхнього подальшого успішного входження в самостійне життя й діяльність. Залучення дітей до процесу наукового дослідження сприяє формуванню самодостатньої компетентної особистості. Дослідницька робота змінює світогляд дитини, її самооцінку, має значний вплив на формування життєвих цінностей. Отже розвиток творчого мислення учнів, їх пізнавальної діяльності, прагнення до наукового пошуку – один із важливих аспектів вдосконалення навчально-виховної роботи зі школярами, де ефективними шляхами роботи постає залучення підростаючого покоління до різних форм позашкільної діяльності, зокрема гуртків Малої академії наук.

Метою навчальної програми є формування ключових компетентностей особистості учнів шляхом залучення їх до науково-дослідницької роботи з психології.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

- 1) пізнавальної – забезпечує поглиблене вивчення учнями психології як науки;
- 2) практичної – сприяє засвоєнню нових методів і прийомів експериментальних досліджень з психології, забезпечує підготовку вихованців гуртка до участі в конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт слухачів ТВ МАН, олімпіадах, науково-практичних конференціях, конкурсах-захистах наукових проектів;
- 3) творчої - створює оптимальні умови для самореалізації обдарованих учнів, всебічний розвиток їх творчих здібностей, формує науковий світогляд вихованців;
- 4) соціальної – сприяє самореалізації особистості в соціумі; професійному самовизначенню, надає передумови для подальшого успішного навчання у вищих навчальних закладах.

Програма дає можливість реалізувати навчально-виховні завдання: формування творчої особистості, дружніх стосунків, відчуття відповідальності, гуманізму і людяності, толерантності і прагнення до порозуміння інших, взаємодопомоги, розвитку комунікативних здібностей.

Програма розрахована на навчання учнів 9–11 класів і передбачає навчання дітей у групі основного рівня протягом одного року. На опрацювання навчального матеріалу відводиться 216 год (6 год. на тиждень).

Кількісний склад навчальної групи – 10–15 учнів.

За рік навчання керівник гуртка формує мотивацію до наукового пошуку і самопізнання, знайомить учнів з психологією як наукою, основами наукового дослідження, основними принципами роботи з науковою літературою. До програми включені теми із загальної, соціальної та вікової психології, передбачено вивчення організації проведення та презентації наукових досліджень з психології.

У плануванні навчання значну частину годин відводять на практичні заняття та тренінгові вправи. Взагалі, робота гуртка планується таким чином, щоб теоретичний матеріал поєднувався з практичним (самостійна робота над літературою, проведення тестування, розв'язування задач з математичної статистики, написання науково-дослідницьких робіт тощо).

У змісті програми належна увага приділяється питанням структури науково-дослідницької роботи з психології, організації наукових досліджень з психології, організації виступів на конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт ТВ МАН, науково-практичних конференціях. У роботі гуртка застосовують такі методи організації навчально-виховного процесу, як лекція, спостереження, робота з літературними джерелами в бібліотеках, тестування, практичні заняття, тренінги, навчальні ігри, екскурсії, зустрічі з науковцями.

У програмі заплановано використання різноманітних форм і методів подачі матеріалу. Форми організації навчального простору – групова і міжгрупова взаємодія. До плану роботи гуртка включено заходи з підготовки і проведення наукових конференцій, тренінги для того, щоб учень зміг реалізувати здобуті знання на практиці. Серед організаційних форм перевага надається навчальній лекції, лекції з коментарем, практичним заняттям, самостійній та індивідуальній роботі.

Індивідуальна робота передбачає консультації з науково-дослідницької роботи, роботу в бібліотеках, роботу з каталогами, інтерв'ю, анкетування, тестування, підготовку до наукової конференції тощо. Контроль знань здійснюється у формі тестування, перевірки контрольних та діагностичних робіт, розв'язання евристичних та проблемно-пошукових завдань.

На заняттях секції застосовуються різноманітні засоби навчання: друковані, технічні, екранні та ін. За програмою можуть проводитися заняття у групах індивідуального навчання відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, що затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 р. № 651 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 1123 від 10.12.2008 р.).

Розподіл годин за темами – орієнтовний. Керівник секції може самостійно визначати кількість годин для опанування тієї чи іншої теми слухачами і вносити відповідні корективи.

Дана навчальна програма складена на основі Програми наукового гуртка з психології (укладач Остополець І.Ю.) Програму схвалено рішенням вченої ради Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (Протокол № від 00.00.2018 року).

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичні	практичні	усього
Вступне заняття. Ознайомлення з планом роботи гуртка	2	1	3
<i>Розділ 1. Психологія як наука</i>	34	17	51
1.1. Предмет психології та її складові	2	1	3
1.2. Поняття про психіку	2	1	3
1.3. Галузі психології	4	2	6
1.4. Історія розвитку психології як науки	12	6	18
1.5. Сучасні наукові проблеми психології	8	4	12
1.6. Методи дослідження психології	6	3	9
<i>Розділ 2. Наукове дослідження з психології</i>	8	7	15
2.1. Поняття про наукове дослідження	2	1	3
2.2. Структура науково-дослідницької роботи з психології	2	1	3
2.3. Тематика науково-дослідницьких робіт з психології для участі в конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт учнів-членів ТВ МАН	2	1	3
2.4. Принципи науково-дослідницької роботи	2	1	3
2.5. Вибір теми власної науково-дослідницької роботи з психології	-	3	3
<i>Розділ 3. Робота з науковою літературою</i>	6	18	24
3.1. Основні принципи роботи з науковою літературою	2	1	3
3.2. Правила проведення бібліографічного огляду в	2	1	3

бібліотеках. Робота в мережі Internet			
3.3. Правила оформлення посилань та цитат. Оформлення списку використаної літератури	2	1	3
3.4. Проведення бібліографічного огляду	-	15	15
Розділ 4. Основи психології	66	54	120
4.1. Психологія пізнавальних процесів	2	1	3
4.2. Відчуття	2	1	3
4.3. Сприйняття	2	1	3
4.4. Увага та її види	4	2	6
4.5. Память та її види	6	3	9
4.6. Поняття про уяву	2	1	3
4.7. Мислення та інтелект	3	6	9
4.8. Емоції. Почуття.	4	2	6
4.9. Воля. Вольові процеси	2	1	3
4.10. Самооцінка	4	2	6
4.11. Темперамент	4	2	6
4.12. Характер	4	2	6
4.13. Поняття про особистість	2	1	3
4.14. Структура особистості	6	3	9
4.15. Мотив та мотивація.	2	1	3
4.16. Основи соціальної психології. Спілкування. Види спілкування	5	10	15
5.17. Особистість та група	4	2	6
5.18. Колектив	4	2	6
5.19. Поняття про конфлікт. Картографія конфлікту. Способи ефективного вирішення конфліктів	4	11	15
Підсумкове заняття	-	3	3
Разом	116	100	216 год

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступне заняття (3 год.)

Теоретичні заняття (2 год.) Ознайомлення з планом роботи гуртка. Значення психологічних знань в житті людини.

Практичні заняття (1 год.) Виконання тренінгових вправ, які спрямовані на знайомство, об'єднання групи.

Розділ 1. Психологія як наука (51 год.)

Теоретичні заняття (34 год.) Предмет психології та її складові. Поняття про психіку. Галузі психології. Історія розвитку психології як науки. Сучасні наукові проблеми психології. Методи дослідження в психології.

Практичні заняття (17 год.) Виконання вправ, спрямованих на практичне опрацювання теоретичного матеріалу. Визначення домінуючої півкулі за допомогою відповідних методик.

Розділ 2. Наукове дослідження з психології (15 год.)

Теоретичні заняття (8 год.) Поняття про наукове дослідження. Структура науково-дослідницької роботи з психології. Тематика науково-дослідницьких робіт з психології для участі в конкурсах-захистах науководослідницьких робіт учнів-членів ТВ МАН. Принципи науково-дослідницької роботи.

Практичні заняття (7 год.) Виконання вправ, завдань, спрямованих на практичне опрацювання теоретичного матеріалу. Огляд науково-дослідницьких робіт з психології. Вибір теми для власної науково-дослідницької роботи.

Розділ 3. Робота з науковою літературою (24 год.)

Теоретичні заняття (6 год.) Основні принципи роботи з науковою літературою. Правила проведення бібліографічного огляду в бібліотеках. Робота в мережі Internet. Правила оформлення посилань та цитат. Оформлення списку використаної літератури.

Практичні заняття (18 год.) Виконання вправ, завдань, спрямованих на практичне опрацювання теоретичного матеріалу. Робота в мережі Internet. Самостійна робота з науковою літературою. Екскурсія до бібліотеки. Проведення бібліографічного огляду в бібліотеці.

Розділ 4. Основи психології (120 год.)

Теоретичні заняття (66 год.) Психологія пізнавальних процесів. Відчуття. Сприйняття. Увага та її види. Память та її види. Поняття про уяву. 9 Мислення та інтелект. Емоції. Почуття. Воля. Вольові процеси. Самооцінка. Темперамент. Характер. Психологія особистості. Поняття про особистість. Структура особистості. Мотив та мотивація. Основи соціальної психології. Спілкування. Види спілкування. Особистість та група. Колектив. Поняття про конфлікт. Картографія конфлікту. Способи ефективного вирішення конфліктів.

Практичні заняття (30 год.) Виконання вправ, завдань, спрямованих на практичне опрацювання теоретичного матеріалу. Самостійна робота з науковою літературою. Робота в бібліотеках. Участь в сесіях МАН. Тренінг спілкування. Зустрічі з викладачами.

Підсумкове заняття (3 год.)

Практичні заняття (3 год.) Підведення підсумків роботи гуртка, наукова конференція.

Перевірка й оцінювання знань, умінь учнів

На занятті гуртка: проведення перевірки знань в ігровій формі з урахуванням участі кожного учня.

Наприкінці вивчення розділу: співбесіда, перевірка засвоєння практичних навичок, аналіз результатів самостійних дослідницьких робіт.

Наприкінці вивчення програми: виступ на підсумковій науковій конференції з власними дослідженнями.

Оцінювання обов'язково здійснюється з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей гуртківців. Не підлягають оцінці результати тестувань учнів, а також їхні висловлювання під час дискусій, диспутів, мозкових штурмів і участь у рольових іграх і тренінгових вправах. Рівень засвоєння теоретичних знань перевіряється під час виконання різноманітних вправ на практичних заняттях. Традиційні оцінки не передбачені.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

За умови повної реалізації програми очікується досягнення таких цілей:

- **освітньої:** засвоєння фундаментальних знань з курсу сучасної психології, ознайомлення з методами наукового дослідження, опанування вміннями і навичками, необхідними в майбутній професії психолога;
- **розвивальної:** розвиток логічного мислення, креативності, здатності до міждисциплінарної інтеграції;
- **виховної:** формування наукового світогляду, прагнення до дотримання принципів психологічної етики.

Результатом роботи гуртка є написання науково-дослідницьких робіт з психології та презентації її на різноманітних конкурсах, наукових конференціях.

Основні вимоги до знань і вмінь

Учні повинні знати:

- роль психологічних знань у процесі самопізнання і пізнання особистості людини;
- структуру та функції психіки людини;
- визначення основних пізнавальних процесів, їхні види і функції;
- форми переживання почуттів, що складають емоційну сферу особистості;
- визначення термінів мислення, інтелекту, поняття про аналіз і синтез;
- зв'язок темпераменту і характеру;
- типи темпераменту;
- структуру особистості за різними психологічними теоріями;
- основні аспекти Я-образу;
- складові Я-концепції;
- визначення спілкування, його види і функції;
- визначення конфлікту та його структуру;

- психологічну характеристику дітей дошкільного, молодшого шкільного, підліткового, юнацького віку;
- етапи наукового експерименту з психології;
- етичні стандарти психодіагностики;
- особливості проведення тестування з дітьми різного віку;
- структуру науково-дослідницької роботи з психології;
- вимоги щодо оформлення результатів досліджень в науково-дослідницькій роботі з психології.

Учні повинні вміти:

- володіти прийомами розвитку уваги;
- використовувати прийоми мнемотехніки для кращого запам'ятовування учбового матеріалу;
- охарактеризувати структуру особистості;
- знаходити оптимальні способи формування бажаних рис характеру;
- розпізнавати емоційний стан інших людей за невербальними ознаками;
- застосовувати отримані знання для ефективного спілкування з оточуючими;
- використовувати прийоми рефлексії, аутотренінгу, релаксації для саморегуляції емоційних станів
- самостійно працювати з науковою літературою;
- проводити бібліографічний огляд;
- користуватися психологічними тестами;
- аналізувати результати дослідів і робити висновки;
- робити статистичний аналіз результатів;
- презентувати власні дослідження на різноманітних заходах;

Учні мають набути досвід про:

- місце психології в системі наук;
- предмет, завдання, методи психології;
- основні напрямки сучасної психології;
- історію розвитку психології як науки;
- психічні та пізнавальні процеси;
- емоційно-вольову сферу особистості;
- основні теорії особистості;
- методи наукового дослідження.

**ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ
ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ СЕКЦІЇ
«ПСИХОЛОГІЯ»**

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Комп'ютер	За потребою
Принтер	1
Мультимедійний проектор	1
Мультимедійна дошка	1
Сканер	1
Копіювальний апарат	1
Накопичувач USB Flash-drive	За потребою
<i>Канцелярське приладдя</i>	
Ватман А-1	30 аркушів
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Фломастери	За потребою
Ножиці	За потребою
Гумка	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою

Список рекомендованої літератури

Література основна

1. Варій М.Й. Загальна психологія: Навч. посібник / Для студ. психол. і педагог. спеціальностей. – Львів.: Край, 2005.
2. Дубравська Д.М. Основи психології: навч. посіб. / Д.М. Дубравська. – Львів: Світ, 2001. – 208с.
3. Дрозденко К.С. Загальна психологія в таблицях і схемах: навч. посіб. / К.С. Дрозденко. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 304с.
4. Загальна психологія / За загальною редакцією академіка С.Д.Максименка. Підручник. – 2-ге вид., переробл. і доп. – Вінниця: Нова Книга, 2004.– 704 с.
5. Загальна психологія: Навч. посібник / О.Скрипченко, Л.Долинська, З.Огороднійчук.— К.: “А. П. Н.”., 2002.– 464 с.
6. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. Посібник – К.: Вища школа., 1998.– 479 с.
7. Основи психології: Підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К.: Либідь, 2002. – 632 с.

8. Павелків Р.В. Загальна психологія. Підручник.- К.: Кондор. – 2009. – 576с.

9. Психологія: Підручник / За ред. Ю. Л. Трофімова. – К.: Либідь, 2001. – 390 с.

Література додаткова

1. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 320 с.

2. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике – СПб.: Питер, 2001.- 528с.: ил. – (Серия «Мастера психологии»).

3. Венгер Л.А. Педагогика способностей. - М.: Знание, 1973. – 96с.

4. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб.: Питер, 1999.

5. Гильбух Ю.З. Внимание: одаренные дети.– М.: Знание, 1991.– 80 с.

6. Гильбух Ю.З. Розумово обдарована дитина. Психологія, діагностика, педагогіка: Пер. з рос.– К.: ВІПОЛ, 1993.– 75 с.

7. Крутецкий В.А. Психология математических способностей школьников.– М.: Просвещение, 1968.– 431 с.

8. Кузьмина Н.В. Способности, одаренность, талант учителя. – Л., 1985. – 32с.

9. Как определить и развить способности ребенка / Сост. В.М. Воскобойников. - СПб.: Респекс, 1996. - 426 с

10. Лейтес Н.С. Возрастная одарённость школьников. - М., 2000.

11. Матюшкин А.М. Загадки одаренности. - М.: Школа-пресс, 1993.

12. Мейснер Т. Вундеркинды. Реализованные и нереализованные способности. - М., 1998.

13. Миллер А. Драма одаренного ребенка и поиск собственного Я. - М., 2001.

14. Моляко В.О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості // Обдарована дитина: Науково-популярний журнал для освітян, батьків, дітей. – № 1. – 1988. – С. 3–5.

15. М'ясоїд П.А. Задачі з курсу загальної психології: Навч. посібник– К.: Вища школа., 1998.– 184 с.

16. Одаренные дети: Пер. с англ./ Общ. ред. Г.В.Бурменской, В.М.Слуцкого.– М: Прогресс, 1991. – 376 с.

17. Учителю о одаренных детях / Под ред. В.П. Лебедевой и др. - М.: Молодая гвардия, 1997.

18. Юркевич В.С. Одаренный ребенок: иллюзии и реальность. - М.: Просвещение, 1996.